

in veseljem nad zmago, srečen od tuje nesreče«, in Andrej Bolkonski, ki spozna v smrtni viziji, kako je vse razumljivo v življenju in smrti ničevu v primeri z veličino nerazumljivega. Bog je ljubezen, to je pravi zakon življenja, in pojm bogate lepote življena se že tu spreminja v moralno lepoto, ki je dobrot.

Dr. J. Šile

Radoje Mirković: Jutro na pjesnikovem grobu. (Pesmi.) Sa predgovorom Đ. Radovića. Nikšić 1932. Str. 55. (Cir.)

R. Mirković, ki je umrl lani v 35. letu, je bil eden izmed najboljših črnogorskih pesnikov prve povojne generacije. Izdal je v življenju samo zbirko »Kroz samoću« (Plevlje, 1929), ki ga pa kaže še vsega v početku, naslonjenega na slavno tradicijo guslarskih pesmi in je zbirka samo prehodnega značaja. »Jutro na pjesnikovem grobu« je iz zapuščine izdala njegova vdova z uvodno besedo prof. Đ. Radovića, urednika nikšičkega »Razvršja«, ki pa zelo skromno pietetno ocenjuje njegov pomen.

Meni se nasprotno zdi Mirković kot pesnik zanimiv pojav. Šel je namreč v svoji črnogorski uradniški samoti isto pot kot toliko evropskih povojnih pesnikov: iz subjektivnega opajanja individualnih strasti v njih negacijo, v priznanje pomembnosti stvari izven človeka, iz romantičnega naturalista v realista mrtvega predmeta. Njegova pesniška pot me še najbolj spominja češkega Františka Šramka, tega resigniranega oboževalca telesa in njega čutenj. Tudi M. erotika je metafizično-naturalistična, antična: žena in strast na ozadju črnogorskega krša, je senzitivna in fiziološka pa vendar nikdar banalna, kajti vsa ta strastvenost je pri njem vrednota, edina vredna življenja. Naturalistična romantika! Te vrste pesmi, ki so deloma v zbirki umetniško najslabše, ker vsebujejo še vse preveč epično-priložnostnega motiva, pa včasih izzvene v lepo trubadurstvo. Kadar pa ta erotika zagori s pokrajino v eni sami razžarjeni strasti, ko človek postane sam prvotna priroda in priroda živi del človeka, tedaj da M. pesmi, ki so v resnici močne. Vsa pokrajina diha tedaj telesno erotiko prav tako kot švabinskega gravure. In ko je M. tako doživljal prirodo kot del sebe, jo je hotel dojeti tudi kot stvar zase. In pesniška pot do stvarnosti predmeta vodi preko intimne idiličnosti s preprosto živ-

ljenjsko lepoto domačega sela M. je tako dal nekaj posrečenih realističnih slik, ki so med njegovimi najlepšimi in deloma dobivajo že socialno barvo. Tako je M. pesnik črnogorskega domačnostnega realizma (spominja na Kosovelov »Kras«), ki ga v socialno smer razvija mlajša generacija (J. Đonović); ena poslednjih pesmi, »Jabuka«, je pa že popolnoma v stilu objektivnega poetičnega realizma. Bolj značilne za M. človeka kot umetnika pa so poslednje štiri pesmi, ki izražajo — bolj pripovedno kot z umetniško silo — velik notranji obup ob zavesti, da je na svetu samo trenoten gost, ki »sa pesmom slavi svoje nestajanje« in da je »stalnji grane list nego naši putevi«. To je deziluzija romantika ob propadu naturalističnih fizioloških vrednot, utrujenost živcev, smrt človeško subjektivnega. Ostane samo še vera v stvar. Pa tudi ta človeka ne odreši, kajti v duši ostane »veliki bol« in v predsmrtnem vprašanju »Zašto smo živeli na tom svetu?« se M. iztrga v krik po »spašenja — Bogu! Gde je?« Človek propada, le stvar bo živela dalje, »bez nas, bez nas«. Tine Debeljak

Milivoje Ristić: Svitci. (Pesmi.) Beograd, 1932. Str. 54. (Cir.)

Docela drugačnega značaja kot Mirkovićevega poezija je poezija Milivoja Ristića. Če je bilo pri M. vse strast in kri, realnost in plastika, je Ristić ves v sencah in dežju, v snegovih in vetrovih, v melodiji. Dekliška pesem. Pa ni Ristić morda kak metafizik, ki bi ves ta neplastični besedni izraz porabljal za simbolizacije notranje nedojemljivih realnosti, ampak njegovi snegovi in sence so samo snegovi in sence in on se je impresijonistično zaljubil vanje. To je epigonstvo, polno sentimentalnosti, bledokrvnost. Njegovim verzom ni kaj oporekati: so polni melodije, polni rim in poetičnih figur, toda enega ni v njih: srčnega ognja, ne drži se jih človeška bol, so artistično čuvstvovanje v lepih besedah. Spominja me na prve impresijonistične početke Vodnikove v »Zori«, najbolj pa še Sardenka. Njegova erotika ni eterična iz religiozno metafizičnih osnov, je dijaško sentimentalna, ko se bolj zaljubi v senčen obris glave na šipi kot v dekleta, ki »ga najviše ljubi, ko najdlje od njega beži.« Govori o frančiškanski ljubezni do dreves in ptic, pa je vse to tako malo doživljeno, ko ne ljubi niti sočloveka (Rođedan). Ristiću je

samo za čuvstven nastroj, za opoj melodij in bledih barv in je za vse borbe sveta ravnodušen, samo da se more razlivati v nežnosti in sence. V takih telesnih nastrojih, ko »rosi, rosi iz neke neskončno daljne strani in drhti kot mokra ptica«, je Ristić najlepši, dasi čutimo, da govori iz drugih ust, ki so take slike tvorile iz vse drugačnega doživetja. Zato je tudi njegova programska pesem »Balkanski mladići na putovima svojim« najbledejša.

Ristić je v tej — mislim da prvi — zbirki še epigon zgodnjih impresionistov (Dučića) in prvih ekspresionistov (Krkleca), od katerih je prevzel samo poetično rutino, ne pa njihovega notranjega doživljanja. Tako pa je samo ekspresionist, katerega ekspresionistična dediščina je prešla ob nedoživljenosti v sentimentalizem. Če bo šel resnično vase, bodo mogoče kdaj iz teh svitov — solnce, kot želi, kajti za zdaj se sam popolnoma pravilno zaveda, da se »svaka njegova važnost u ništavilo pretvori.«

Tine Debeljak

Radovan Košutić: Ide mladi maj! (Pesmi.) S. B. Cvijanović, Beograd, 1932.

V zadnjih petih letih je R. Košutić, vseuč. prof. v Beogradu, izdal ponovno šest zbirk svojih pesmi, ki jih — žal! — moramo imenovati samo kot starčevske otročarije, primitivno verzificiranje brez najmanjšega smisla za poezijo. Pa še to je zelo milo povedano. Zadnja zbirka, »Ide mladi maj!...«, je vsaj toliko boljša od prve, »Pesnik i smrt« (1927), da ne obsega perverzности oz. bolesto pornografske banalnosti, ki jih je prva polna (ciklus Pijanka!) in ji kot taki od naše strani stoje še najbliže Kragljeve »Snežinke in kresnice«... Najnovejša zbirka opeva le prirodo, pomlad in drevesa in zvončke in jagnje, ki »unosi njušku u vime duboko — i sê,« i. t. d., vse v načinu kakega starega Valentina Vodnika, celo v maniri njegovih popevk: »Ide maj vragolâ — nasmejan, — kao dan ōbasjân — ogrejan. — Svud mladost — svud radost. — Žunja klikće: »Kli, kli, kli!« — i. t. d. Torej: epigonsko pesmarstvo po zgledu slabih pesnikov iz početka prejšnjega stoletja, verbalizem pesniškega diletanta.

Tine Debeljak

Boško Tokin: Terazije. Roman posleratnog Beograda. Geca Kon, Beograd, 1932. Str. 153 (cir.).

S tem romanom, ki so ga dnevniki napovedovali kot veliko senzacijo, se je hotel uveljaviti v prozi »homo novus«. Ne vem, kdo in kaj je B. Tokin, upam pa si trditi, da je žurnalist. V tem me potrjuje snov romana, še bolj pa način pisanja. To je stil navadnih dnevnških kolportaž, senzacionalnih afer, široko razpredenih pikantnih družabnih skandalov in — v dobro piscu — tudi zanimivih razmišljanj in oznak v načinu dobrih kulturnih uvodnikov. Vse to mi govori, da je Tokinovo ustvarjanje sorodno žurnalističnemu, kar pa še ni enako umetniškemu. Ne sumjam v točnost njegove povojne diagnoze Beograda in verjamem, da so živel v njem prav taki ljudje z opisanim hohštaplertvom, korupcijo in nemoralo. Vzajemno to snov kot resnično dejstvo, kakor so resnični vsi številni klubi in lokali in bohemi, ki jih T. omenja. Vse to pa je zopet samo žurnalističen trik, da roman vzbudi malomestno senzacijo s svojo snovjo. V pravem bistvu namreč »Terazije« ne pomenijo nikakega umetniškega uspeha. Nasprotno: Tokin se je pokazal zelo slabega oblikovavca življenja. V njegovi knjigi se mnogo govori in razmišlja, toda njegove osebe so daleč od polnokrvnega življenja. Mi smo namreč priče samo pripovedovanju o njih in njihovih društvenih in seksualnih aferah in so one samo silhete nekega daljnega življenja, katerega mrtvo senco je ujel Tokin v svojo kamero gostih besed. Roman je tako samo uporabljiv koncept za kakšno slabšo filmsko predstavo, kjer se veliko dogaja pa malo doživlja, z netragično-banalnim junakom brez kake izrazitejšje notranje etične sile.

Tine Debeljak

Dušan M. Jevtić: Od Boga zaboravljeni. — Roman. Beograd, 1932. Str. 201. (cir.).

Naslov »Od Boga pozabljeni« hoče poudariti usodo ljudi, ki stopajo v zakon, ki je že po svoji notranji logiki »medsebojno žrstvo« in v banalnosti trpe muke kot, da je »Bog pozabil nanje«. Mislim pa, da bi bil umestnejši nasprotni naslov: »Ki so pozabili na Boga« in postaviti krivdo v ljudi same, za kar imamo zadosten razlog vprav v onem belgrajskem pojmovanju erotike. Kajti tako prvi kot drugi zakon je bil sklenjen iz lahkomiselnosti, ki mora dovesti do naveličanja in tragedije. Tu sta dva banalno